

Skipulagsstofnun
Sigmar Steingrímsson
Laugavegi 166
150 Reykjavík

UMHVERFISSTOFNUN

Reykjavík, 15. ágúst 2008
Tilvísun: UST20080700137/sf

Efnistaka í Lambafelli í landi Sveitarfélagsins Ölfuss - frummatsskýrsla

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar dags. 11. júlí sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um mat á umhverfisáhrifum ofangreindrar framkvæmdar.

Umhverfisstofnun gerir eftirfarandi athugasemdir við frummatsskýrsluna.

Framkvæmdalýsing

Samkvæmt upplýsingum í frummatsskýrslu er stærð umráðasvæðis Jarðefnaiðnaðar 37,1 ha og verður aðkoma inn á svæðið sameiginleg með núverandi aðkomu Árvéla. Lagðir eru fram tveir valkostir í frummatsskýrslu. Samkvæmt tillögu 1 er gert ráð fyrir að vinnslusvæðið verði allt að 23,1 ha og að unnir verði allt að 18 milljónir m³ á 30 árum eða til ársins 2038, þ.e. að jafnaði 600.000 m³ á ári. Samkvæmt tillögu 2 er gert ráð fyrir vinnslusvæði allt að 19,5 ha og að unnir verði allt að 15 milljónir m³ á 30 árum eða um 500.000 m³ á ári.

Náttúrufar

Í greinargerð um gróður og fuglalíf í Lambafelli (sjá fylgiskjal með frummatsskýrslu) kemur fram að alls fundust 83 tegundir háplantna á og við Lambafell, sem og 11 tegundir mosa og 4 tegundir fléttna. Engin þeirra tegunda er sjaldgæf á landsvísu eða á válista Náttúrufræðistofnunar Íslands. Tegundafjölbreytni er þó nokkur og gróska víða talsverð. Vakin er athygli á svæðum sem eru sérstaklega gróskumikil, þ.á m. gróðursælum brekkum norðan námunnar, á námasvæði Jarðefnaiðnaðar. Fuglalíf á athugasvæðinu er fáskrúðugt og innan fyrirhugðs námasvæðis verpur enginn fugl á válista svo vitað sé. Í framangreindri greinargerð er lagt til að framkvæmdaraðilar hlífi grónustu svæðunum eins og kostur er. Þar er einnig bent á áhrif sandfoks frá námum í Lambafelli á mosa og annan gróður, sem kanna þyrfti betur. Lagðar eru fram tillögur um uppgræðslu og talið nauðsynlegt að haft verði samráð við sérfræðinga um uppgræðslu.

Í frummatsskýrslu kemur fram að mótvægisáðgerðir felast einkum í að hvetja þann gróður sem er umhverfis svæðið til að taka sér bólfestu á ný að framkvæmdum loknum.

Umhverfisstofnun telur að fara eigi að þeim tillögum sem fram koma um uppgræðslu í

fyrirgreindri greinargerð og hafa samráð við þar til bæra sérfræðinga um uppgræslu á námasvæðinu þegar að þeim þætti framkvæmdarinnar kemur.

Náttúruminjar

Í umfjöllun um jarðfræði í kafla 4.7 í frummatsskýrslu segir m.a.:

„Samkvæmt 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd njóta eldhraun eða nútímahraun sérstakrar verndar og skal forðast röskun þeirra eins og kostur er. Þegar hefur Svínahraunsbruna verið raskað við rætur námasvæðanna í Lambafelli. Aðkeyrsla að námum og vinnsluplan liggur á hrauninu. Ekki þarf að raska hrauninu frekar en orðið er við áframhaldandi námuvinnslu í námu Jarðefnaiðnaðar.“

Eldborgir við Lambafell og hrauntraðirnar frá þeim ásamt hrauninu umhverfis eru á náttúruminjakrá (svæði nr. 753). Eldhraun og eldvörp njóta einnig sérstakrar verndar samkvæmt 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd, en hraun umlykja Lambafell. Í stefnumörkun umhverfisráðuneytis um sjálfbæra þróun (Velferð til framtíðar) kemur m.a. fram að forgangsmál sé að vernda jarðmyndanir og kerfi sem eru sjaldgæf eða óvenjuleg á heimsmælikvarða, svo sem dyngjur, eldborgir, gígaraðir, móbergsmýndanir, lindasvæði og virkt jöklalandslag; svo og landslag og sérstæð fyrirbæri sem eru óvenjuleg í okkar heimshluta og einkennandi fyrir landið, t.d. hraun, móbergsfjöll, fossa og hverasvæði. Umhverfisstofnun vekur athygli á að samkvæmt afmörkun námusvæðis á loftmyndum sem fylgja frummatsskýrslunni nær námusvæðið inn á óraskaðan hluta hrauntungu milli þjóðveggar og fjallshlíðar. Stofnunin telur að afmarka eigi efnistökusvæði í Lambafelli þannig að hrauntungunni milli þjóðveggar og fjallshlíðarinnar verði ekki raskað frekar en orðið er til að vernda jarðmyndanir sem njóta verndar og til að áhrif á nærsvæði vegarins verði sem minnst. Miða eigi við að aðstöðusköpun verði alfarið á þegar röskuðu svæði. Í því sambandi má benda á að við aukna efnistöku skapast meira rými fyrir athafnasvæði þar sem hlíðarfóturinn færir innar.

Landslag/ sjónræn áhrif

Umhverfisstofnun telur ljóst að námuvinnslan muni hafa töluverð sjónræn áhrif í för með sér, enda skammt frá einum fjölfarnasta þjóðvegi landsins. Í frummatsskýrslu kemur fram að námusvæðið muni sjást á um 7-8 km vegarkafla frá Þrengslavegamótum vestan frá og upp fyrir afleggjara Orkuveitunnar upp á Hellisheiði. Einnig kemur þar fram að útsýni til framkvæmdarinnar taka helst til vegfarenda, útivistarfólks og gesta á svæðinu, en vegfarendur eru fjölmennasti hópurinn. Í frummatsskýrslu segir jafnframt: *„Verulega röskuð eða skert hlíð Lambafells mun í framtíðinni blasa við þeim meðan á framkvæmd stendur og verulega breytt útlit Lambafells að framkvæmd lokinni.“*

Umhverfisstofnun telur að með því vinnulagi sem lýst er í frummatsskýrslu sé eins og unnt er dregið úr sjónrænum áhrifum á vinnslutíma. Stofnunin telur mikilvægt að því vinnulagi verði fylgt eftir.

Í frummatsskýrslu eru lagðar fram tvær tillögur um stærð vinnslusvæðis. Fram kemur að valkostur 2 sé mildari varðandi ásynd frá Hringvegi vestan til en samkvæmt þeim kosti er skilinn eftir neðri hluti skriðunnar sem snýr í norðvestur og er fyrsta ásynd fjallsins séð frá Hringvegi. Í frummatsskýrslu kemur þó jafnframt fram að aðeins sé um stutta vegalengd að ræða enda skyggi Lambafellshnjúkur á námusvæðið að hluta til þaðan séð. Umhverfisstofnun telur að velja eigi þannig kost sem veldur minnstum sjónrænum áhrifum og telur því að velja eigi valkost 2, enda kemur fram í frummatsskýrslu að hann hefur í för með sér minni ásyndarbreytingu frá ákveðnu sjónarhorni.

Vatnafar

Í frummatsskýrslu og minnisblaði Línuhönnunar um jarðfræði og grunnvatn (fylgiskjal með frummatsskýrslu) kemur fram að grunnvatnsstraumur námusvæðisins beri heitið Selvogsstraumur. Hann hafi þá sérstöðu að streyma allur fram neðanjarðar, þ.e. að á vatnasviði hans eru engar uppsprettur eða stöðuvötn auk þess sem engin vatnsból þéttbýliskjarna nýta vatn úr honum. Í frummatsskýrslu segir jafnframt : „Ekki er gert ráð fyrir að mengunarhætta geti orðið vegna efnistökkunnar. Námusvæðið er ekki á vatnsverndarsvæði og engin vatnsból þéttbýliskjarna nýta vatn úr Selvogsstraumnum sem rennur í suður í átt til sjávar.“ Þá kemur fram í skýrslunni að gert er ráð fyrir að olíubirgðum geymdum á svæðinu verði haldið í lágmarki og er lögð áhersla á gott viðhald vinnuvéla og að lek tæki verði ekki á svæðinu. Verði olíuslys skuli gripið til viðeigandi ráðstafana.

Umhverfisstofnun vekur athygli á að ekki kemur fram í frummatsskýrslu hvort önnur vatnsból en þau sem þéttbýlissvæði nýta eru innan svæðisins. Þá er ekki getið um starfsemi vatnsátöppunarverksmiðju í landi Hlíðarenda sem virðist vera innan þess svæðis sem afmarkað er fyrir Selvogsstrauminn á mynd 4 í fyrrgreindu minnisblaði Línunhönnunar.

Umhverfisstofnun leggur áherslu á að gætt verði fyllstu varúðar í meðferð og notkun mengandi efna á framkvæmdasvæðinu í samræmi við starfsleyfi viðkomandi heilbrigðiseftirlits.

Loftmengun

Almennt séð hefur námurekstur af þessari stærðargráðu veruleg áhrif á loftgæði í nágrenninu. Útblástur vinnuvéla er óverulegur hluti en rykmengun frá starfseminni er sá þáttur sem valdið getur mestri loftmengun.

Þótt efnið í námunni innhaldi lítið silt þá brotnar efnið niður á námuveginum og iðulega má sjá allnokkra rykmengun frá veginum að námunni í þurru veðri. Búast má við að mjög stór hluti rykmengunar frá námunni sé frá veginum sjálfum. Bundið slitlag á námuveginnum mundi draga verulega úr þeirri mengun. Hinsvegar er nánan ekki nálægt byggð og loftmengun því minna vandamál en ef nánan væri nær byggð.

Aldrei hafa verið gerðar mælingar á rykmengun á svæðinu en í sérfræðiskýrslu um gróður og fuglalíf er sagt frá því að sjá megí áhrif sandfoks á mosa og annan gróður og að það þyrfti að kanna betur. Þarna eru fleiri námur á litlu svæði. Mælingar á fallryki og svifryki í nágrenni þessara námusvæða myndu gefa gleggri mynd um hversu mikið ryk er þarna á ferðinni.

Útivist

Í frummatsskýrslu kemur fram að Lambafell er í grennd við vinsæl útivistarsvæði. Þar kemur einnig fram að slóðir liggi sunnan og vestan við Lambafellið en þær hliðar fjallsins sem þangað snúi verði ósnortnar af framkvæmdunum. Á korti yfir fornar gönguleiðir sem Sveitarfélagið Ölfuss hefur gefið út er merkt leið, Reykjavegur, sem liggur utan í Lambafelli eða í kverkinni milli Lambafells og Lambafellshnjúks. Samkvæmt tillögu 2 verða mörk námusvæðisins í meiri fjarlægð frá gönguleiðinni og telur Umhverfisstofnun því að sá valkostur sé betri en tillaga 1 með tilliti til áhrifa á útivist.

Vinnslutilhögun, haugsetning efnis og frágangur

Umhverfisstofnun telur að við lokafrágang námunnar eigi fláar að vera í sem mestu samræmi

við upprunalegan landhalla. Til þess verði fláar að vera nokkuð flatari en gert er ráð fyrir í frummatsskýrslu.

Í frummatsskýrslu segir m.a. um frágang: „Frákastsefni verður til staðar annars vegar í botni námu og athafnasvæði og hins vegar á námubrún. Frákastsefni á á brúnum námunnar verður rutt fram af námubrúnum. Núverandi jarðvegur, utan á hliðinni, yrði þannig að einhverju leyti dreift yfir hlið námunnar að framkvæmd lokinni og myndaði þannig grunn fyrir endurheimt gróðurs í hliðinni.“

Umhverfisstofnun telur þá hugmynd að dreifa jarðvegi yfir hlið námuna ágæta en telur þó að ekki eigi að haugsetja mold eða annað efni á fjallinu til lengri tíma vegna fokhættu. Ef af verður ætti að flytja efnið upp á fjallið eins seint á vinnslutíma og kostur er.

Umhverfisstofnun telur rétt að efnistakan verði áfangaskipt, sbr. umfjöllun í frummatsskýrslu vegna efnistöku Árvéla í Hjallatorfu í Lambafelli, en þar er gert ráð fyrir að skipta efnistökkunni í þrjá áfanga og er hver áfangi um sig áætluður fyrir u.þ.b. 10 ára vinnslutímabil. Stofnunin telur einnig nauðsynlegt í ljósi hins langa vinnslutíma að áætlun um efnistöku verði endurskoðuð reglulega í samráði við hlutaðeigandi aðila.

Niðurstaða

Umhverfisstofnun telur að áhrif efnistökkunnar verði fyrst og fremst áhrif á jarðmyndanir auk sjónrænna áhrifa. Áhrif á jarðmyndanir eru veruleg og óafturkræf. Þau áhrif eru þó þegar að nokkru leyti komin fram vegna efnistöku liðinna ára.

Að mati Umhverfisstofnunar er ekki líklegt að umrædd efnistaka muni hafa umtalsverð umhverfisáhrif í för með sér. Stofnunin telur þó að ef tekið verður tillit til framangreindra athugasemda mætti draga enn frekar úr sjónrænum áhrifum umræddrar efnistöku. Stofnunin telur að velja eigi valkost/tillögu 2 í frummatsskýrslu. Í ljósi hins langa vinnslutíma telur Umhverfisstofnun nauðsynlegt að framkvæmdaraðili endurskoði reglulega áætlun um efnistöku í samráði við hlutaðeigandi aðila.

Virðingarfyllst

Sigrós Friðriksdóttir
fagstjóri

Ólafur A. Jónsson
deildarstjóri